

Verschijnt de
1e van elke
maand.

Het Landbouwhuishouden

Orgaan van de Federatie van Leerkrachten bij het Landbouw
Huishoudonderwijs, waarin tevens opgenomen de Mededelingen van de Stichting
voor Huishoudelijke Voorlichting ten Plattelande.

Corresp.-adres: S. E. M. Masseling-v. d. Meer, Anholtseweg 31,
Gendringen, tel. 334 - Ulft

Uitgave: N.V. Uitgeverij v.h. A. Kemperman, Haarlem,
Zijweg 1. - Tel. 13956.

Abonnem.opgave: aan de secretaresse van een van de Verenigingen.
Abonnem.prijs: f 6.50 per jaar bij vooruitbetaling.

Advertentietarief: op aanvraag.

Redactie: N. H. E. Glazenburg-Huyser, Sportlaan 380,
Den Haag.

S. E. M. Masseling-v. d. Meer, Anholtseweg 31,
Gendringen.

G. v. Tuinen-Scheepsma, Schettens (Fr.)

Tel. 05175-395

Redactieraad: Mère Lucretia, secretaresse, N. van Eyk, voorzitter.
J. Eerdmans, vice-voorzitter.

Leden: J. P. Burema, vert. Huish. voorlichting ten Plattelande, G. A. Kooy, Drs Soc.,
M. N. H. Aartsen N XIX, Zr. Fransisca Romana Na, G. N. Speelman Na, G. A.
Humalda-Ezendam N XXI en Th. Eerdmans A.V.O.

Het inkomen van de boeren. I

Vooralsinds het Landbouwschap een flinke ruk aan de bel heeft gegeven wordt er veel over gesproken, dat de boer weinig verdient. Daar zijn verdiensden voor een groot deel door de boerin weer wordt uitgegeven is het ook voor de landbouwhuishoudlerares van belang hier iets van te weten. Natuurlijk mag men hierbij niet vergeten, dat een hoog inkomen niet het voornaamste is waar men op deze wereld naar kan streven.

Ongetwijfeld is het gemiddeld inkomen van de boeren in de regel belangrijk lager dan dat van de andere bevolkingsgroepen. Ook in het verleden hebben de boeren vrijwel steeds en in bijna alle landen relatief weinig verdiend. Het feit, dat dit zo algemeen voorkomt maakt het waarschijnlijk, dat het niet mogelijk is om het inkomen van de boeren op een eenvoudige en prettige wijze te verbeteren. Anders waren er immers al lang landen geweest, die dit hadden gedaan. In dit artikel zullen we dan ook een harde, pijnlijke weg aanwijzen om de positie van de landbouw te verbeteren, om de eenvoudige reden, dat we geen betere weg weten.

Het Engelse Landbouw Economisch Instituut heeft onlangs een uitvoerige studie gepubliceerd over de verschillen in inkomen in de landbouw en in de industrie. Daarin is o.a. een vergelijking gemaakt tussen de inkomens, die de boeren alsmede de in hun bedrijf medewerkende gezinsleden verdienen, en het loon van de industrie-arbeiders. Het blijkt, dat de eerstgenoemde groep in de jaren 1921 tot en met 1939 in Nederland gemiddeld slechts 35 % heeft verdiend van de industrie-arbeiders; in geen enkel jaar gedurende deze periode was dit meer dan 66 %. De landarbeiders verdienden in deze periode gemiddeld bijna dubbel zoveel als de boeren en hun gezinsleden, maar toch nog slechts 68 % van de industrie-arbeiders.

Het is algemeen bekend, dat na de oorlog de positie van de landbouw belangrijk beter is geworden dan zij voor de oorlog was. Er zijn zelfs jaren geweest, dat de boeren en hun meewerkende gezinsleden gemiddeld meer verdienden dan de arbeiders. Dit is trouwens ook geen overbodige luxe, want een arbeider kan zijn gehele inkomen gebruiken om van te leven. Een boer heeft daarentegen een flink deel van zijn inkomen nodig om zijn bedrijf te verbeteren (nieuwe machines, aardappelbewaarplaatsen, veestapel vergroten enz.) en om het bedrijf te zijner tijd aan één van de kinderen te kunnen overdragen, zonder de anderen te onterven.

De laatste jaren gaat het inkomen van onze boeren weer vrij snel achteruit, terwijl de lonen van de fabrieksarbeiders stijgen. Stellen we bijv. het gemiddeld inkomen van 1949/50—1952/53 op 100 dan vinden we volgens Prof. Horring voor 1955/56:

Gezinsinkomen van landbouwbedrijven per ha:	
Akkerbouwbedrijven op zeekele	79
Weidebedrijven	96
Gemengde bedrijven op de zandgronden	112
Daarentegen voor de totale bevolking:	
Loonsom per hoofd	125

Uit deze cijfers blijkt duidelijk, dat de landbouw niet deelt in de algemene stijging van de welvaart. Hierdoor verdienen de Nederlandse boeren en hun medewerkende gezinsleden thans gemiddeld waarschijnlijk weer minder dan de arbeiders.

Bij de beoordeling van deze cijfers moet men natuurlijk niet vergeten, dat niet alle boeren evenveel verdienen. Het is tegenwoordig heel normaal, dat een goede boer op een bedrijf van 10 ha f 3.000.— meer verdient dan een slechte op een evengroot bedrijf met even goede grond, gebouwen, verkaveling e.d. Het is ook algemeen bekend, dat een boer met een groot bedrijf in de regel meer verdient dan één met een klein bedrijf. Uit de bedrijfsuitkomstenstatistiek van 1954/55 kan men bijv. berekenen welk percentage van het inkomen van een landarbeider gemiddeld per man wordt verdiend op bedrijven van verschillende grootte. (Dat is dus het arbeidsinkomen in procenten van loon en sociale lasten vreemd personeel + de waardering voor de gezinsarbeid):

4—7 ha	80 %	30—50 ha	137 %
7—15 ha	87 %	50—100 ha	158 %
15—30 ha	113 %		

Totaal Nederland 100 %

Hieruit blijkt, dat op de bedrijven, die kleiner zijn dan ongeveer 15 ha het gemiddeld inkomen per man lager is dan dat van een landarbeider. Nu heeft 60 % van de landbouwers een bedrijf, kleiner dan 10 ha en 86 % een kleiner dan 20 ha. Een zeer groot deel van onze boerinnen zal dus zuiniger moeten huishouden dan de meeste arbeidersvrouwen.

Moet hierin verandering komen?

Natuurlijk is er weinig reden om degenen, die graag hun eigen baas zijn en daarvoor genoeg willen nemen met een relatief laag inkomen uit een klein bedrijf te dwingen dit bedrijf te verlaten en arbeider te worden. Uit de landbouwers blijkt echter wel duidelijk, dat de boeren steeds minder geneigd zijn genoeg te nemen met hun relatief laag inkomen; ondanks het feit, dat de meeste boeren nu eigenlijk royaler kunnen leven dan hun ouders of grootouders een vijftig jaar geleden. De oorzaak van deze ontevredenheid is vooral, dat het contact van de boeren met de stad snel toeneemt. Door de kranten, de televisie, de bromfietsen en zeker niet in de laatste plaats door het landbouw-

huishoudonderwijs weten de boeren en de boerinnen nu veel beter hoe men in de stad leeft dan vroeger. Zij zijn hierdoor niet langer bereid zo sober te leven als hun ouders en grootouders normaal vonden. Hier komt nog bij, dat de inkomens van de arbeiders op het platteland de laatste 20 jaar zeer snel zijn verbeterd, terwijl bovendien door de toegenomen industrialisatie veel meer arbeiders op het platteland zijn komen wonen.

Verbetering van het inkomen van veel boeren is noodzakelijk.

Als we er niet in slagen om de lage inkomens van een groot deel van de boerenstand te verbeteren, bestaat er een ernstig gevaar, dat er op het platteland een ontevreden bevolkingsgroep ontstaat, die het slachtoffer kan worden van politiek extreme bewegingen. De hoofdoorzaak van de lage inkomens in de landbouw is o.i., dat de ontwikkeling van het economisch leven voor de landbouw minder gunstig is dan voor de meeste andere bedrijfstakken. Als men deze ontwikkeling onderkent en zich hier tijdig bij aanpast kunnen de boeren waarschijnlijk wel een redelijk inkomen bereiken.

In Nederland en in de gehele westerse wereld neemt de welvaart regelmatig toe. Dit wordt niet veroorzaakt, doordat de mensen tegenwoordig langer of harder werken dan vroeger, maar doordat zij tegenwoordig meer machines tot hun beschikking hebben en betere produktiemethoden toepassen. Met een stofzuiger kan men bijv. een huis veel sneller grondig schoonmaken dan met de oude methoden. Ook in de landbouw is de produktie per man nu veel groter dan vroeger; met een maaidorser kan men de graanoogst nu éénmaal veel sneller verwerken dan met de zicht en de vlegel. Bovendien zijn de opbrengsten per ha en per dier sterk gestegen.

Deze stijging van de arbeidsproduktiviteit in de landbouw geeft echter moeilijkheden, doordat de mensen tegenwoordig niet veel meer eten dan vroeger. Wel eet men iets meer dure produkten, zoals fijne groenten, fruit en vlees, maar in de Westerse wereld stijgt het verbruik aan landbouwprodukten per hoofd van de bevolking lang niet zo snel als de produktie per man in de landbouw. Men zal dus alleen tegen behoorlijke prijzen afzet voor de landbouwprodukten kunnen vinden als er steeds minder mensen in de landbouw gaan werken. In de praktijk ziet men dit dan ook gebeuren: in 1910 werkte in Nederland nog 29 % van de manlijke beroepsbevolking in de landbouw en nu ongeveer de helft daarvan.

Deze verandering gaat niet zonder moeilijkheden. Een boerenzoon is gewoonlijk van jongsaf aan gewend thuis wat mee te helpen en men beschouwt het als vanzelfsprekend, dat hij te zijner tijd het bedrijf van zijn vader over zal nemen. In de regel wordt niet bewust overwogen of buiten de landbouw ook een beter bestaan gevonden kan worden. Bovendien weten de boeren dikwijls niet goed welke mogelijkheden er in andere beroepen bestaan. De laatste tijd komt hier door de intensievere beroepen- en beroepskeuze-voorlichting wel enige verandering in.

Er is niet alleen reden om voorlichting te geven over de afvloeiing uit de landbouw, omdat er steeds minder boeren nodig zijn, maar ook omdat in andere beroepen steeds meer mensen werk kunnen vinden. De vraag naar talrijke industriële produkten is immers vrijwel onbeperkt, in tegenstelling tot de vraag naar landbouwprodukten. Een goede reclamechef kan de mensen duidelijk maken, dat zij veel meer en betere auto's nodig hebben, maar niet dat zij veel meer aardappels moeten eten. Tegenwoordig zijn er talrijke beroepen, die vroeger eenvoudig niet bestonden; zoals elektriciën en arbeider in een nylon-fabriek. De mensen, die deze beroepen uitoefenen hebben hiervoor gewoonlijk hun oude beroep moeten opgeven, maar dit doet een mens pas, als hij denkt

hier beter van te worden. Vaak kan men daardoor in dergelijke nieuwe beroepen een zeer goed bestaan vinden. Als er te weinig mensen elektriciën worden, is dit voor de huisvrouwen immers geen reden om geen elektriciteit te gebruiken. Zij laten de elektriciëns veel liever een hoog loon verdienen, zodat mensen uit andere beroepen dit vak willen kiezen.

Doordat we dus met steeds minder landbouwers kunnen volstaan, maar voortdurend meer mensen nodig hebben in de fabrieken en in verschillende verzorgende bedrijven, moet een voortdurende stroom van mensen de landbouw verlaten. Deze stroom kan vermoedelijk alleen onderhouden worden als het inkomen in de landbouw lager is dan in de andere beroepen. Een goede beroepskeuzevoorlichting kan dit verschil in inkomen echter betrekkelijk klein maken. Voor deze voorlichting moet men wel over een ver vooruitziende blik beschikken, daar iemand die nu kiest, dat hij boer wil worden, dit waarschijnlijk in het jaar 2000 nog zal zijn. Dan zal een boer waarschijnlijk een veel groter bedrijf nodig hebben dan tegenwoordig om een behoorlijk bestaan te vinden, omdat het dan beter mogelijk zal zijn het bedrijf te mechaniseren en omdat men dan veel hogere eisen zal stellen aan een behoorlijk bestaan.

Als door afvloeiing naar andere beroepen het aantal mensen dat in de landbouw werkt kleiner wordt, kunnen de landbouwbedrijven groter worden en we hebben er al op gewezen, dat het inkomen van de boeren daarvoor verbetert. Bovendien hebben de kleine bedrijven met al hun kippen, varkens en grove tuinbouwprodukten een veel hogere produktie per ha dan de grote bedrijven. Door een vergroting van de bedrijven wordt dus het totale aanbod van landbouwprodukten kleiner, waardoor de prijzen van de landbouwprodukten — en dus ook de inkomens van de boeren — beter worden. Dit laatste is natuurlijk vooral zo, als niet alleen de landbouwbedrijven in Nederland groter worden, maar ook die in andere landen.

De voornaamste verandering, waardoor de lage inkomens van een groot deel van onze boeren groter kunnen worden is dus naar onze overtuiging een vergroting van de landbouwbedrijven, doordat velen de landbouw verlaten en in andere beroepen een beter betaalde werkkring vinden. In een volgend artikel zullen we aandacht besteden aan enkele andere methoden om het inkomen van de boeren te verbeteren.

Ir. A. W. v. d. Ban.

Door uitgebalanceerde voeding betere prestaties.

Een optimistisch geluid voor onze agrarische produktie.

Op ruime schaal wordt deze winter — mede naar aanleiding van de voor de landbouw zo ongunstige zomer — aandacht besteed aan een doelmatige veevoeding. Hiertoe stellen de provinciale veevoederbureaux voederrantsoenen samen op grond van de aanwezige hoeveelheden ruwvoeder en de voedingswaarde van deze voorraden. Deze voedingswaarde wordt beoordeeld door het Bedrijfslaboratorium voor Grond- en Gewasonderzoek in Oosterbeek. Dit onderzoek is na de oorlog voor de praktijk ter hand genomen.

Onze deviezen-voorraad, die na de tweede wereldoorlog in een deplorabele toestand was geraakt, maakte het noodzakelijk zo min mogelijk krachtvoer uit het buitenland te betrekken. Bovendien — en dat klinkt in deze tijd, nu de Verenigde Staten niet weten wat zij met de enorme graanoverschotten moeten doen, haast ongelooft — bestond er twaalf jaar geleden een graantekort op de wereldmarkt.